{KÖNIG & HIRSCH}

FREDY FREDY
FREDY FREDY
FREDY FREDY
FREDY FREDY

režie:
Jan Nebeský

masopust

premiéra: 4. 6. 2022
Eliadova knihovna
(Divadlo Na zábradlí)

GO OUT

Zábradlí

MINISTERSTVO KULTURY

PRAHA PRAGUE PRAGA PRAG

{MILOSLAV KÖNIG & FREDY HIRSCH}

FREDY

svaté zlo

režie: Jan Nebeský
dramaturgie a spolupráce na scénáři: Tereza Marečková
scéna: Jan Nebeský, Petra Vlachynská
kostýmy: Petra Vlachynská
hudba: Martin Dohnal
produkce: Majda Bejdáková, Veronika Svobodová

premiéra 4. 6. 2022
v Eliadově knihovně

hrají:
Miloslav König, Sebastian Pöthe

Některé příběhy jsou zdánlivě nedotknutelné. Nesou velké napětí. Mají skryté plochy a tajné chodby. Můžeme jen tančit kolem vchodu do jeskyně a nahlížet dovnitř. Život Fredyho Hirsche k takovým příběhům patří. Je zahalený několikerou nedotknutelností – je to příběh trenéra a učitele dětí v nelidských podmínkách, žida v koncentračním táboře, příběh homosexuála v totalitě.

Důraz na tělesnou zdatnost, pohyb a hygienu. Na kázeň a pravidelnost. Jak si může člověk v totalitním vězení uchovat sebeúctu? Tím, že s dětmi nacvičuje divadelní představení? Že v nich i v sobě buduje vědomí nedotknutelnosti, možnosti hry a proměny?

„Příspěvek zločinců do dějin lidstva spočívá v tom, že nechávají druhé trpět jako málokdo. Neústupným psychopatickým úsilím přetvářejí vlastní strachy a utrpení, někdy dokonce v nejvyšší utrpení milionů. Je to existenciální účast, kterou ale nelze negovat.“ Úryvky z filozofické eseje polské filozofky Jolanty Brach-Czainy – Svaté zlo (soubor esejů *Škvíry existence* vydalo nakladatelství Malvern) vedou dialog s obrazy Fredyho Hirsche. Umožňují myslet a nahlížet nevyslovitelné prožitky a úvahy o situaci člověka uvězněného v koncentračním táboře, který nepodlehne všeobecné rezignaci a strachu. Vyjednává uvnitř v sobě i s okolím.

Na konci života byl Fredy postaven před výzvu k celotáborové vzpouře. ***„Přesvědčoval jsem ho, že je nezbytné mít nějakého vůdce a že on byl za něj vybrán. Na to mi řekl, že chápe situaci, že však kvůli dětem se nemůže rozhodnout. Podle popisu si Fredy Hirsch vyžádal hodinu na rozmyšlenou.“*** Pohybujeme se divadlem ***„hodiny na rozmyšlenou“***, podle vzpomínek pamětníků, filozofických map, pohádek pro děti a pohybů těl při setkání s jinými těly.

TM

FREDY HIRSCH / MLÁDÍ

Fredy Hirsch se narodil 11. února 1916 v Cáchách (Aachen). V tomto historicky významném městě na pomezí Německa, Holandska a Belgie žili Židé už od roku 820. Vývoj židovské komunity tu byl přerušen jen krátkodobým vypovězením Židů z bran města v roce 1629. V 19. století nastává pro místním židovskou obec období nevídané prosperity, dokonce v roce 1862 se obec poprvé shromáždila v nové synagoze, která sloužila až do roku 1938.

Otec Fredyho Heinrich Hirsch, uzenářský mistr, pocházel z Grevenbroichu (Grevenbroich), obce vzdálené od Cách asi 50 km. Zde si také 12. listopadu 1913 vzal Olgu Heinemannovou. Oba byli vyznání izraelského. Manželé se přestěhovali do Cách, kde se jim 12. prosince 1914 narodil první „válečný“ syn Paul. Ten druhý, Alfred, přišel na svět 11. února 1916. Od roku 1920 označoval Heinrich Hirsch svou živnost jako Velkoobchod s potravinami, včetně obchodu s masem a tuky. Vedl si prý velmi úspěšně. Umírá však po dlouhé těžké nemoci 5. února 1926. Byl pohřben na místním židovském hřibově 7. února, tedy jen 4 dny před Fredyho desátými narozeninami. Matka Olga zůstala s oběma chlapci sama, později se znovu vdala. Zdá se, že ve své mateřské roli často selhávala. Existují svědectví, že se šla klidně bavit do restaurace, i když její děti ležely se čtyřicetistupňovými horečkami. Když bylo Paulovi asi 10 let, nechala jej matka (i s Fredym) u cizích lidí a na celý rok zmizela. Ani nenapsala.

Od roku 1926 byl cášským rabínem dr. Schönberger. Tento představitel liberálního židovství významně přispěl k tomu, že židovská obec v Cáchách nebyla jen formálním náboženským sdružením, ale představovala i živé společenství, které dodnes udivuje rozmanitostí a komplexností svých aktivit. Schönberger věnoval mnoho sil organizaci života mládeže a nepochybně měl velký vliv i na bratry Hirschovy. S velkou pravděpodobností právě jeho osobní příklad stojí za Paulovým rozhodnutím stát se rabínem. Oba bratři Hirschovi byli už od dětství činní v JPD – Jüdischer Pfadfindenbund Deutschland (Německém židovském skautském hnutí). Při výchovném snažení se v JPD mísily skautské ideály s myšlenkou sionismu. Do programu židovských skautů patřily dlouhé pochody s „plnou polní“, zkoušky odvahy, výuka sebeobrany a první pomoci. Mladí lidé se zde připravovali na emigraci do Palestiny a na práci v kibucech. V polovině třicátých let se v Německu JPD spojilo s židovskou tělovýchovnou organizací Makkabi Hacair.

Ve zpravodaji cášské židovské obce vychází 14. března 1932 toto provolání: „... Velká část mládeže vidí vyčerpávající existenční boj svých rodičů a ztrácí duševní sílu a oporu. JPD, největší svaz židovské mládeže v Německu, pomohl psychicky i materiálně již mnoha mladým lidem, kteří se octli na pokraji zoufalství. Někteří mu vděčí za svou existenci, mnozí pak za prostou radost ze života. V čele místní skupiny stojí Paul Weinhausen. Skupina sestává z dívčího oddílu vedeného Lotou Levano, velkého oddílu mladších chlapců vedeného Paulem Weinhausenem a silného oddílu těch starších vedeného Paulem Hirschem. Všechny tyto oddíly tvoří jeden celek, před kterým stojí jediný cíl: zachování židovství. UCHÁZÍME SE O VÁS, PROTOŽE CHCEME POMÁHAT! PŘIJĎTE K NÁM!“

Fredy Hirsch svého bratra následoval a také v JPD pracoval jako vedoucí. Werner Levano, bratr Loty Levano, který s ním přicházel denně do styku, podal mimo jiné toto svědectví: „Fredy byl mým skautským vedoucím. Jednu skupinu vedl jeho bratr Paul a druhou on. Byl to prostě rozený skaut, byl skautem až do poslední chvíle. Nemohl jednat jinak. Byli jsme sice židovští skauti, ale jak si já na to vzpomínám, obecné skautské ideály stály před židovstvím. Výchova k toleranci, solidaritě, dobrovolné disciplíně. JEDEN TAG EINE GUTE TAT (každý den jeden dobrý skutek). Výchova k demokracii. Samozřejmě jsme měli nástupy, stáli v pozoru a pochodovali ve stejnokrojích, ale myšlení bylo svobodné. Centrem našeho života byla synagoga. Hlavně jsme však chodili ven, ne ovšem na výlety, ale na výjezdy (auf Fahrt). Naším územím byl Eifel, což bylo sopečné pohoří nedaleko Cách. Jako všichni kluci jsme vyhledávali dobrodružství a tady jsme si ho užili dosyta. Bojovali jsme o vlajku, hledali cestu podle zpráv, tábořili. Hodně jsme sportovali. Fredy byl mistr v házení oštěpem. Byl skutečně mimořádně dobrý sportovec. Na rozdíl od svého bratra byl přesvědčený sionista, ale s každým dokázal najít společnou řeč. Hledal židovskou cestu, kdežto Paul se mnohem víc cítil jako německý Žid, nemohl se od němectví odloučit.“

Od roku 1926 navštěvoval Fredy cášskou Hindenburskou školu, což byla škola střední, kde se kladl důraz na předměty přírodovědné. Vedle sebe tu pod jednou střechou sídlilo reálné gymnasium a vyšší reálná škola. V roce 1931 vydala škola patnáctiletému Fredymu vysvědčení na odchodnou. Podle známek lze soudit, že byl jen průměrným žákem. Jediná výborná, a to z tělocviku, nemůže vyvážit dostatečné z francouzštiny, angličtiny, zeměpisu a fyziky. Ve slovní části hodnocení je ale Fredymu přiznáno, že jeho chování k učitelům i spolužákům bylo vždy bezvadné a že s odvahou přistupoval ke všem úlohám. Vysvědčení bylo vydáno z důvodu změny bydliště rodičů. Jakou školu Fredy navštěvoval po roce 1931, prozatím není známo.

V roce 1933 se dlouhá léta budované soužití začalo rychle bortit. Otevřený antisemitismus, do té doby omezený na stránky nacionálněsocialistických tiskovin, nyní zasahuje do běžného života. Paul Hirsch jako zástupce „Jednotného vedení židovské mládeže v Cáchách“ usiloval na stránkách židovského zpravodaje o maximální semknutost jednotlivých mládežnických skupin a o jejich sjednocení, a to na německo-židovském základě: „Dobře víme, že možnost vycestovat má jen malá část židovské mládeže. Převážná část zůstane v Německu a o svou životní příležitost musí bojovat zde ve své vlasti.“

Brzy po nástupu Hitlera k moci se rodina Hirschových rozdělila. Fredy tíhl čím dál více k sionismu, na rozdíl od svého bratra, který se stal vedoucí ve Svazu německo-židovské mládeže. Paul navštěvoval Židovský teologický seminář ve Vratislavi. Nakonec s rodinou vycestoval do Bolívie a působil tam jako reformní rabín. Do Cách se vrátil jen na krátkou návštěvu dlouho po válce. Fredy s ním samozřejmě odjet nechtěl. Říkal, že pokud on se vystěhuje, tak jedině do Palestiny.

Cášská synagoga, tak jako většina ostatních v Německu, byla vypálena během Křišťálové noci v listopadu roku 1938. To už ale v Cáchách nikdo z rodiny uzenáře Heinricha Hirsche nežil.

V roce 1933 působil Fredy jako vedoucí JPD v Düsseldorfu. Jeden z tehdejších členů JPD Hans Joachim Baum vydal toto svědectví: „Krátce před‚převzetím moci‘ jsme se my, židovští skauti, vraceli domů z výpravy. Jeli jsme na přední plošině tramvaje. Najednou jsme byli napadeni nacionálněsocialistickou bojůvkou. Šéf té skupiny strhl jednomu židovskému chlapci z hlavy čapku a vyhodil ji z tramvaje. Okamžitě se strhla rvačka a Fredy také patřil k napadeným.“

V roce 1934 se Fredy přestěhoval do Frankfurtu nad Mohanem. Zde se také poprvé objevuje zmínka o jeho homosexualitě. V JPD vedl skupinu asi patnácti chlapců a dívek ve věku mezi 15 a 16 lety. Walter Weil (jeden z účastníků) si vzpomíná, že už ve Frankfurtu se v rámci JPD vědělo o Fredyho sexuální orientaci a připouští, že i to mohl být jeden z důvodů, proč se Fredy rozhodl odejít z Německa: „Fredy byl přibližně o dva roky starší než my, dobře vypadal a jeho jednání a vystupování bylo pro nás velmi atraktivní. Obvykle jsme se stýkali dvakrát týdně a v neděli jsme vyráželi mimo město, někdy i na více dní. Vztahy mezi Fredym a členy skupiny byly po nějaký čas velmi dobré. Chlapcům se ale začalo zdát, že se k nim Fredy přibližuje až příliš důvěrně. Všichni starší členové hnutí měli své dívky, jen Fredy ne. Fredyho chování k chlapcům bylo čím dál nápadnější. Nejdřív jsme o tom hovořili mezi sebou. Diskuse o tom zabraly nějaký čas, a pokud si vzpomínám, v roce 1935 převzal vedení naší skupiny Ernst Strauss. Fredy odešel do Prahy.“

V návaznosti na vzpomínky Waltera Weila lze pochopit i tento odstavec ze vzpomínek Irmy Lauscherové: „Fredy nalezl obživu v tělocvičné jednotě Makkabi. Když pak přicházeli houfně do Prahy němečtí utečenci, vyprávěli tehdejšímu předsedovi Svazu židovské tělocvičné jednoty o méně čestných pohnutkách Fredyho útěku. Předvolali si ho. Fredy se přiznal a rukoudáním slíbil, že zůstane takovým, jak jsme ho poznali na hřišti a v tělocvičně.“

Fredy, podle některých pramenů studoval na tělovýchovné škole v Berlíně, konkrétně na Vysoké škole pro tělesná cvičení. Do Československa ale přichází už jako devatenáctiletý, je tedy sporné, zda na této škole vůbec studoval. Zcela jistě pak není pravdivá domněnka, že studoval medicínu v Oxfordu. Tato dezinformace vznikla tak, že když byl jednou nucen v diskusi reagovat na nacistické teorie rasové čistoty, zcela ojediněle zalhal a sebevědomě prohlásil: „Já jsem studoval medicínu na Oxfordu, tak o tom musím něco vědět.“ Některé z přítomných dětí se o tom asi zmínilo později ve svých vzpomínkách, protože toto tvrzení historici ověřovali.

Fredy Hirsch byl nápadně pohledný, vzpřímený a urostlý. Vynikal zvláště ve cvičení na nářadí. Byl vynikající sportovec. Měl se dokonce zúčastnit olympijských her. Dnes je těžké určit do jaké míry je toto tvrzení jen jednou z mnoha terezínských legend. Proti tomu, aby se Fredy stal ideálem nového německého muže, stála i jeho sexuální orientace. V nacistickém Německu mu šlo o život jednak jako Židovi, jednak jako homosexuálovi.

Fredy Hirsch odchází po vyhlášení Norimberských zákonů do Československa. První záznam o něm je z 25. listopadu 1935, kdy se přihlásil k pobytu v Soukenické ulici. Také na území Československa působil Fredy jako vedoucí Makkabi Hacair (Makkabejské mládeže), které politicky stálo v rámci spektra židovských mládežnických organizací jednoznačně napravo. Pracoval jako trenér v Makkabi, což byla organizace, které šlo pouze o tělovýchovu. Členstvo obou organizací se ale do značné míry překrývalo a dnes se dá jen stěží rozlišit, kde Fredy vystupoval jako madrich (vedoucí) Makkabi Hacair a kde jako trenér Makkabi.

Po krátkém pražském pobytu se Fredy přestěhoval na Moravu. Moravská židovská komunita mu asi vyhovovala více než komunita česká. Bylo zde snazší dohovořit se německy a také sionistické myšlenky byly mezi moravskými Židy živější než mezi Židy českými, kteří většinou směřovali spíše k asimilaci. Nejprve Fredy přechodně bydlel k Moravské Ostravě, od října 1936 do dubna 1939 byl pak nahlášen k trvalému pobytu v Brně. Přicestoval do Brna bez dokladů a udal, že je politicky velmi zranitelný. Žádost o povolení k pobytu podal prý u tamního úřadu, avšak potvrzení o tom nemohl předložit. Z tohoto i ostatních úředních záznamů je patrné, jak těžké pro Fredyho zřejmě bylo pobyt v Československu úředně legalizovat. Potíže měl i s prokázáním státní příslušnosti. V roce 1936 ještě uvádí státní příslušnost německou, v dubnu 1939 je už vyznačována jako sporná a v prosinci 1939 je Alfred veden jako osoba bez státní příslušnosti. V dubnu 1941 žádá o udělení německé státní příslušnosti, ale s největší pravděpodobností se jí nedočkal.

Brněnské Makkabi využívalo stadion v Pisárkách, v místě, kde jsou dnešní brněnské veletrhy. Klubovny Makkabi Hacair byly v Legionářské ulici, kde také byla později Alia, škola, ve které se židovská mládež připravovala na odchod do Palestiny. Fredy chodil s mládeží na různé besedy a večery. Zpívalo se a tančilo, nejčastěji v Černých polích. Hirsch byl placen Židovskou obcí, ale asi nijak valně.

Až do roku 1940 Fredy organizoval tábory v Bezpráví. Tady, mezi Brandýsem nad Orlicím a Ústím nad Orlicí, mělo Makkabi Hacair svou základu, dvě velké chaty, každou pro třicet lidí. V jedné bydlely dívky, v druhé chlapci. Fredy tu trávil celé léto.

Fredy v Bezpráví strávil i celé léto 1940. Nejdříve přijely na tábor mladší děti, závěr prázdnin pak patřil straší mládeži. Mezi nimi byl i Tomáš Fantl: „V této době jsem se zúčastnil tábora, který vedl Fredy Hirsch. Tam jsem poznal něco, co by se dalo nazvat sionistickou demokracií. Na rozdíl od všech ostatních vojenských nebo polovojenských organizací zde byla opravdová, ryzí demokracie. Panovala tu svoboda názoru a bylo možno bez problémů kritizovat, což mimo jiné znamenalo i to, že vedoucí museli být vždy o kus před námi, vždy museli dokazovat více než my. Dodnes si myslím, a mám zkušenosti i s regulérní armádou, že jen to je nejlepší způsob, jak přivést lidi k disciplíně a nějakých výkonům. Ale i Fredy měl některé rysy, které do tohoto demokratického prostředí až tak úplně nezapadaly. Někdy se v jeho povaze projevovaly prvky určité demagogie. Například když se někdo u něho ráno na nástupu hlásil jako nemocný, Fredy k němu přistoupil, podíval se mu do obličeje a povídal:‚Tak ty jsi nemocný? Nemoc se pro slabé. Jestli nechceš, nemusíš vůbec nastupovat.‘ Potom samozřejmě neměl nikdo tu sílu zůstat doma. Ale zas tak vážně to bráno nebylo a Fredy byl jinak opravdu slušný člověk a demokrat.“

Štěstím Fredyho bylo, že nalezl u Makkabi Hacair alespoň minimální obživu. Mnozí němečtí uprchlíci na tom byli hůře. Často přicházeli do Československa s holýma rukama a bez prostředků. Měli zakázáno pracovat za mzdu, a tak i kvalifikovaní pracovníci byli odkázáni na milodary. Fredy byl aktivním členem Hechalucu, mládežnické sionistické organizace socialistického zaměření, jež zastřešovala několik menších. Emigrace do Palestiny měla být v prostředí Hechalucu ústředním cílem a logickým vyústěním celé činnosti. Zcela jistě byla i horizontem uvažování Fredyho Hirsche. Podle dochovaných dokumentů mu byl v dubnu 1939 vydán cestovní pas s tím, že státní příslušnost má být vyznačena jako nerozhodnutá. Na vystěhování připravoval i své svěřence v Makkabi Hacair. Příprava na vystěhování probíhala v pracovních kurzech (hachšara). Zde se židovská mládež učila základům řemesel a zemědělské výrobě. Tyto znalosti měla později zúročit v izraelských kibucech. Odchod mladých lidí do Izraele organizovalo hnutí Alia.

Léta 1938 až 1941 představovala jednu z vrcholných dob sionismu v Čechách. Početné sionistické organizace se snažily získat pro své členy vystěhovalecké certifikáty. Velmi významnou činnost vyvíjel Palestinský úřad. Zabýval se zařizováním emigrace do Palestiny a organizováním výcviku zájemců o vystěhování v praktických dovednostech. Tomu, aby do Palestiny odešlo větší množství Židů, však bránila britská mandátní správa, která pod tlakem Arabů přísně regulovala počet přidělovaných certifikátů.

Fredy v Praze vedl skupinu chlapců ve věku od 12 do 14 let. Tento oddíl se jmenoval Havlaga, což je hebrejsky zdrženlivost. Kromě běžné činnosti, jako je bruslení na Vltavě či stolní tenis v klubovnách, se všichni učili hebrejsky. Židovská obec v Praze provozovala ve prospěch dětí ještě několik zařízení. Sirotkům a opuštěním dětem sloužily čtyři dětské domovy. Děti se hlavně sházely v zahradě židovského starobince (dnešního dětského oddělení Fakultní nemocnice Královské Vinohrady), na židovských hřbitovech, hlavně na Starém židovském hřbitově na Žižkově (kde je dnes televizní věž) a nejvíce na Hagiboru. Zásluhou Pražské židovské obce bylo strašnické hřiště, které po určitou dobu využívala Hitlerova mládež, navráceno židovským dětem. A právě Hagibor (hebrejsky hrdina) se stal Fredyho územím. Organizuje zde nejrůznější hry a sportovní aktivity. Dnes se zdá, jako by ho znaly všechny tehdejší židovské děti. Putovaly sem z celé Prahy. Zpočátku tramvají, posléze, když jim bylo používání veřejné dopravy zakázáno, pěšky – museli odevzdat i svá jízdní kola. Mnohé pocházely z československých asimilovaných rodin. Před válkou cvičily v Sokole. O svém židovském původu asi nijak nepřemýšlely. Teprve nyní jsou násilím donuceny uvědomit si svou židovskou identitu. Pro ty bylo možná Hirschovo sionistické myšlení příliš cizí. Překážkou ve vzájemném porozumění mohla být i jazyková bariéra. Fredy mluvil německy, česky rozuměl, ale nemohl se zbavit německého přízvuku, který některým dětem připadal legrační. Hezky zpíval, kreslil, hrál na flétnu – měl mnoho talentů, ale nadání na řeči mezi nimi nebylo. Tak jako později v Terezíně i zde klade důraz na dobrovolnou kázeň, fyzickou zdatnost a smysl pro kolektiv. V paměti dětí zůstaly některé jeho typické výroky, třeba „Co nás nezabije, to nás posílí“ a „Všechno jde, když se chce“. Z vyprávění tehdejších dětí je patrné, že ze strašnického hřiště se podařilo vytvořit v mnoha ohledech plnohodnotnou náhradu za okolní zakázaný svět. Vzpomínají na stany, táboráky, závody, divadelní představení i na improvizovaný cirkus, kde ovšem obecenstvo nesmělo dávat své nadšení najevo příliš hlasitě, aby se snad hluk nestal záminkou k uzavření areálu. Činnost na Hagiboru pokračovala i po odchodu Fredyho, postupně však ustávala, jak děti i vedoucí opouštěli své pražské domovy a odjížděli s transporty, většinou do Terezína.

Pod jménem Fredyho Hirsche vyšlo na přelomu let 1939 a 1940 v Židovských listech několik článků. Obecnější záběr má materiál nazvaný Příprava na vycestování, datovaný 15. 12. 1939: „Mladí lidé k nám přicházejí z nejrůznějšího prostředí. Jsou různého přesvědčení, zde je vychováváme k tomu, aby si uvědomili svou příslušnost k židovskému národu. V židovských rodinách platilo ještě do nedávna za samozřejmé, že syn řemeslníka se stane obchodníkem a syn obchodníka se musí stát akademikem. Následky jsou nabíledni. Proti tomuto postoji židovských rodin náš svaz bojuje již více než deset let. Vychováváme mládež a chtěli bychom ji změnit od základu.

To nejnutnější při naší výchově k práci je snaha o to, aby se každý mladý člověk osvojil a rozvíjel vědomí, jak úzce je spojen se svým kolektivem a že je také tomuto kolektivu odpovědný. O každé vlastnictví, které má, ať už duchovní nebo materiální, by se měl rozdělit se svými kamarády. když on bude dobrý, bude dobrý i celý kolektiv. Proto není naše výchovné snažení namířeno na masu, ale stále znova na jednotlivce. Ten by měl mít pocit, jako by se znovu v duchovním slova smysl narodil. Náš přítel by neměl být jen pasivní přitakávač, člověk, který se z nouze stal přes noc sionistou, nebo, přesněji řečeno, se za něj označil. Sionistou by se měl stát z hluboké vnitřní potřeby. K tomu je třeba se důkladně seznámit s našimi dějinami a cítit vlastní spřízněnost s nově objeveným společenství. S tím souvisí i poznání, že jedině tehdy se židovský národ uzdraví, pokud sám přiloží ruku k dílu. Náš člověk se musí stát pracujícím Židem...

Jsme hluboce přesvědčeni, že se hebrejština musí stát jediným jazykem našeho národa, i když se možná dnes zdá, že je důležitější učit se jiné jazyky. Rodiče, kteří nám posílají své děti, by měli vzít na vědomí, že u nás se nikdo výuce hebrejštiny nevyhne...

Vládní nařízení o právním postavení Židů ve veřejném životě vešlo v platnost 24. dubna 1940, ale již v červnu 1939 Konstantin von Neurath rozsáhlý výnos, jimž byli Židé vyloučeni z hospodářského života. I na území Protektorátu platila definice Žida pro Norimberských zákonů. Židé nesmějí vykonávat naprostou většinu povolání. Jsou násilně vystěhováváni z bytů, je jim zabavován majetek. Obchody, pošty a peněžní ústavy mohou navštěvovat jen ve vymezených hodinách. Nesmějí používat telefon či vlastnit rozhlasový přijímač. Je jím zakázáno vstupovat do parků, sadů i do některých ulic. Mají zakázáno vycházet po dvacáté hodině. Od poloviny září 1941 museli mít oděvy označeny žlutou hvězdou. Toto nařízení se týkalo i dětí starších šesti let.

V létě 1941 nabývají nacistické plány na „konečné řešení židovské otázky“ pevnějších obrysů. V Praze se Reinhard Heydrich ujímá úřadu zastupujícího říšského protektora. Na tiskové konferenci 28. září, kam měli přístup jen pečlivě vybraní novináři, oznámil, že v nejbližší době bude evakuováno pět tisíc Židů z území Protektorátu, aniž by bylo udáno konečné místo této evakuace. Jakob Edelstein, představený židovské obce, svolal k sobě 4. října šest zástupců sionistického mládežnického hnutí, mezi nimi byl i Fredy Hirsch jako vedoucího Referátu pro tělesná cvičení. Opatrně zjišťoval názory přítomných na různé aspekty hromadné evakuace. Tehdy už Fredy jako jediný z těchto vedoucích mládeže věděl, že hrozí transporty. Později bylo rozhodnuto o založení pomocné služby mládeže, Transporthilfe. Fredy Hirsch byl zvolen jejím vedoucím.

TEREZÍN

Pod vedením R. Heydricha probíhala 10. října 1941 porada o řešení židovské otázky. Zde padla definitivní volba na Terezín. 19. listopadu nařídil Siefried Seidel, pozdější první velitel Terezína, představitelům židovské obce, aby 24. listopadu 1941 nastoupilo komando výstavby Terezína. Toho dne přijela do Terezína skupina 342 mužů. Ten den také přijíždí tzv. štáb, skupina 23 pracovníků obce, jejichž úkolem je uvést v život organizační strukturu ghetta. Mezi nimi je také Fredy Hirsch. První transport, ve kterém již byly celé rodiny, poslali do Terezína 30. listopadu. Tehdy přijely do nevlídných kasáren první děti a bylo nutno se o ně postarat. Iluze o tom, že v Terezíně snad budou moci protektorátní Židé přečkat válku, byť v ubohých podmínkách, vzala brzy za své. Už 9. a 15. ledna 1942 jsou z Terezína vypraveny první dva transporty. O prvním z nich se vědělo, že jede do Rigy. Terezínské ghetto nebylo ani největší, ani první. Nezahynulo tu nejvíc lidí a nedošlo tu k žádném ozbrojenému povstání. Přesto bylo svým způsobem výjimečné. K pochopení této jedinečnosti je třeba se zamyslet and tím, jaké funkce mělo ghetto plnit. Kromě funkce shromažďovací a decimační mělo ghetto však být „vzorným židovským sídlištěm“, důkazem toho, že nacisté zacházejí s evropskými Židy humánně. V červnu 1944 bylo ghetto zkrášleno natolik, že zde mohla proběhnout návštěva delegáta Mezinárodního výboru Červeného kříže. Terezín měl ještě jednu specifickou funkci. Byl i ghettem pro staré, Altersghettem. Díky terezínské funkci Altersghetta se mohl Fredy opět setkat s lidmi ze svého rodného města. 26. července 1942 přijel transport 278 cášských Židů.

Není úplně jasné, jakou funkci Fredy v začátcích ghetta oficiálně zastával. Písemný údaj neexistuje. Podle vzpomínek pamětníků souvisela jeho činnost s rozdělováním a obsazování jednotlivých budov a místností. To mu sice umožnilo přispět k tomu, aby nejlepší možné prostory byly vyčleněny ve prospěch dětí, na stranu druhou se ale muselo jednat o psychicky velmi zatěžující pracovní nasazení. V prvém pololetí roku 1942 se vytvořil ve vedení péče o mládež jakýsi triumvirát – Egon Redlich, Friedrich Prager a Fredy Hirsch. Redlich byl vedoucí, Prager a Hirsch jeho zástupci. Fredy byl mužem „v první linii“. Vymohl si přístup do tzv. šlojsky, což byl prostor, jehož název byl odvozen od německého slova Schleuse, propust. Tvář Fredyho Hirsche byla mnohdy to první, co vyděšené děti po příjezdu do ghetta uviděly. Uklidňoval, povzbuzoval, zařizoval lékařské ošetření a v neposlední řadě mezi nově příchozími mladými lidmi vyhledával známé tváře, které by se mohly zapojit do péče o děti.

Takto na první měsíce roku 1942 vzpomíná Zuzana Růžičková (pozdější světoznámá cembalistka), tehdy čtrnáctiletá dívka: „Po příjezdu do Terezína jsme se dostaly do kasáren, vždy šest, osm nebo dvanáct žen různého věku v jedné přeplněné místnosti bez možnosti vycházet. Zanedlouho přišel Fredy Hirsch, aby se podíval, v jakém stavu jsou zde děti. když viděl naši neutěšenou situaci, našel na půdě prostor, přivedl několik vychovatelů, přinesl dříví a ukázal nám, jak si z něj máme udělat stoly a židle. zde jsme se pak učily, hrály si, zpívaly. Fredy trval na tom, abychom každé ráno cvičily a hrály hry na kasárenském dvoře. Stále znova opakoval, že úzkostlivá osobní hygiena a udržování fyzické kondice jsou jedinou cestou k přežití. Často tam byl s námi a učil nás starší, jak si hrát s těmi mladšími a jak se o ně postarat. Vždy usměvavý a trpělivý. vyřazoval z něj optimismus. Později jsem pochopila, že ve skutečnosti optimismus necítil, tehdy nás jim ale stále znovu posiloval. Jakmile se počasí trochu zlepšilo, podařilo se mu vypomoci povolení jednou týdně nás vyvést na čerstvý vzduch na terezínské šance. Dodnes vidím jeho siluetu proti modrému nebi, jak nám celou hodinu předcvičuje a jeho píšťalka nám udává rytmus. Ta chvíle na hradbách byla vždy to nejlepší z celého týdne.“

Zvláště českým Židům nemusely některé Hirschovy polovojenské metody vyhovovat. Jeho vystupování ale do jisté míry imponovalo příslušníkům SS a Fredy se naučil toho využít ve prospěch dětí. Měl možnost vyreklamovat jednotlivce z transportních seznamů a velmi často ji využíval. Například Herbert Walerstein byl zásluhou Fredyho dvakrát vyškrtnut z transportu.

Vychovatelé usilovali o to, aby děti byly co možná ušetřeny vlivu kruté reality ghetta. K tomu bylo třeba, aby nežily na přeplněných ubikacích spolu s dospělými. Nejprve vznikly samostatné dětské pokoje, po otevření kasáren i celé domovy, heimy. Celkem jich bylo jedenáct. Aby nebyly rodinné vztahy narušeny, měly děti možnost denně navštěvovat své rodiče. Vždy jeden vychovatel měl na starosti svou skupinu, často s dětmi spal v jedné místnosti. Mnoha z nich se podařilo vytvořit z náhodně posbírané skupinky dětí stmelený kolektiv, který jim umožňoval vést relativně kvalitní život i v těžkých podmínkách ghetta. Také tady se o Hirschově homosexualitě vědělo. I když se Fredy svůj nezájem o dívky snažil vysvětlovat zklamáním z veliké lásky, byla jeho sexuální orientace jedním z veřejných tajemství. Irena Seidlerová pracovala jako učitelka: „První poučení, kterého se mi dostalo, když jsem nastoupila k chlapcům: jestli přijde v noci Fredy na kontrolu, nenechávej ho nikdy s dětmi samotného. Já si ale nemyslím, že by to byl člověk, který by toho někdy zneužil. Jako třeba normální učil také neoplácává děvčata, i když se mu líbí.“

Fredy věnoval mnoho času organizování sportovního života mládeže. Na baště za Mysliveckými kasárnami se podařilo získat prostor pro hřiště, které bylo hojně využíváno. Například fotbalového mistrovství se zúčastnilo 22 družstev. vrcholem této aktivity byla terezínská makkabiáda. Navázalo se tak na předválečné tradice židovského tělovýchovného hnutí. Na první makkabiádě nastoupilo před Fredym na dva tisíce dětí a mladých lidí.

Fredy ale nepěstoval jen kulturu těla. Každý páteční večer nacvičoval s dětmi písničky a hrál na flétnu. Seznamoval je s německou kulturou. Četl jim Rilkeho verše. Později s nimi inscenoval část Zweigova Jeremiáše. Vybíral texty posilující naději a vůli k životu. Mezi děti bylo oblíbené jeho stínové divadlo. Repertoár tvořila kromě pohádek i náročnější témata. Irma Laucherová napsala pro Fredyho podle latinského textu Monolog „Pompeius mluví na mrtvolou Césara“. Další úspěšnou inscenací byla dramatizace příběhu obsažených ve svitcích knihy Ester.

Hana Fischlová, která pracovala jako vychovatelka pro německé děti, později mimo jiné uvedla: „Fredy Hirsch byl patronem německého heimu. A protože měl relativně dobré vztahy s německými vojáky, mnoho toho pro nás, pro náš heim, zařídil. Pocházel ze stejného kulturního prostředí jako oni, mluvil jako oni, rozuměl jejich jednání. Kromě toho jim dával lekce boxu a džuda. Získával od nich věci, které byly jinak absolutně nedostupné. Přesvědčil je, aby povolili různé akce, které by se jinan určitě konat nesměly. Nosil dětem tak žádané a tak nedostatkové lístky na divadelní představení, nosil knihy a oblečení. Sháněl pro ně i lístky na koupání v lázních, které bychom jinak určitě nedostaly. Obstaral nám věci na zútulnění heimu a nejnutnější sanitární vybavení. Pro děti to byl Bůh.“

V létě 1943 dorazil do Terezína zvláštní transport. Přijelo jím dvanáct set dětí z polského ghetta Bialystok. Také tento transport byl součástí německé propagandistické hry. I když nacisté nikdy neměli v úmyslu nechat tyto děti naživu, dočasně je potřebovali pro vyjednávání s Velkou Británií. Přijely ve zuboženém stavu a bez jakéhokoli doprovodu dospělých, jen pod dozorem stráží. Jejich rodiče zahynuli při likvidaci bialystockého ghetta. Děti v Polsku již slyšely o zabíjení v plynu, bránily se proto v Terezíně desinfekci. Po jejich příchodu k nim bylo přiděleno 53 patronů. Spolu s nimi byly izolovány od ostatním terezínských vězňů, kterým bylo přísně zakázalo s nimi jakýmkoli způsobem komunikovat. Fredy Hirsch zákaz velitelství nerespektoval a pokusil se promluvit s vychovateli bialystockých dětí. Byl přistižen českým četníkem a okamžitě zařazen do transportu, který 6. září odešel do právě zřizovaného rodinného tábora v Osvětimi-Birkenau.

OSVĚTIM-BIRKENAU

Dva zářijové transporty terezinských vězňů, čítající celkem 5007 osob, byly v Osvětmi-Birkenau umístěny v sektoru Bllb. Vznikl tak Terezínský rodinný tábor v Osvětimi-Birkenau. Vězňové ze zářijových transportů z Terezína selekcí neprocházeli, příjezd do Osvětimi přežili všichni. Nebyly jim ostříhány vlasy a museli čas od času poslat korespondenční lístek. Rodinní příslušníci tu zůstávali v kontaktu. I když muži a ženy žili v oddělených blocích, mohli se stýkat. Mezi 5007 vězni zářijových transportů bylo 274 dětí do patnácti let. Zpočátku trávily své dny společně s dospělými na přeplněných blocích, společně s nimi jedly a zúčastňovaly se dlouhých apelů. Fredy Hirschovi se podařilo přesvědčit vedení tábora, aby jeden blok vyhradilo pro děti. Poukazoval na to, že děti překážejí běžnému táborovému životu a že je třeba je naučit základním německým povelům. Jeho iniciativa se nijak nekřížila se záměry SS, možná právě naopak, a tak se z bloku 31 stal dětský útulek. Jméno Fredyho Hirsche s označením „učitel sportu – vedoucí“ je uvedeno mezi ostatními vedoucími osobnosti tábora Bllb.

Sama existence dětského bloku nebyla až tak mimořádná. První dětský blok v Osvětimi vznikl už v táboře Bla a byl určen pro děti transportované z okolí Minska a Vitebska. Mimořádné bylo ale vnitřní vybavení, které se pro blok 31 v táboře Bllb podařilo zajistit. Fredy se vzdal výhodné funkce lágrkápa a stal se vedoucím tohoto dětského domova. Zvenčí byl blok 31 stejný jako ostatní budovy. Čtyřicet metrů dlouhá stáj s větracími okénky těsně pod střechou, uvnitř se však lišil. Místo paland tu byly malé stolečky, na kterých děti sedávaly. zdi byly vyzdobeny veselými dětskými motivy. Mladá brněnská malířka Dina Gottliebová tu namalovala Sněhurku a sedm trpaslíků. Děti na bloku 31 nespaly. Přes noc byly se svými rodiči na ostatních blocích. Ráno si je tam vyzvedli vychovatelé a hromadně je odvedli na latrínu a do umývárny. Fredy trval na tom, aby se děti denně myly. Z tohoto požadavku neslevil ani za tuhé polské zimy, když z kohoutků v otevřených umývárnách vytékala mrazivá kalná voda a k dispozici byl je jeden ručník pro šest i více dětí. V udržení čistoty a tělesné kondice viděl Fredy jedinou cestu k přežití. Sám s dětmi denně ráno cvičil a vychovatelé pravidelně kontrolovali čistotu rukou i celého těla a čistotu jídelních misek. Všichni znali heslo „Jedna veš – tvá smrt“ a věděli, že v případě epidemie by byl zlikvidován okamžitě celý tábor. Děti na bloku jedly. Dostávaly tu jedna svou porci polévky a jednak nejrůznější přídavky, které se pro ně podařilo zajistit. Balíčky, které přišly na osvětimskou poštu a již nezastihly svého adresáta, putovaly z části právě sem. Z obsahu balíčků se za dohledu Fredyho připravoval přímo na bloku v improvizované kuchyni výživná polévka. Děti sice měly neustále hlad, ale nebyl to hlad smrtelný. Jedním z pravidel, která Fredy zavedl, bylo i to, že si vychovatelé nesměli vzít z jídla určeného dětem, a to ani kdyby jim ho děti samy nabízely. Maximální možná hygiena a lepší strava se zasloužily o to, že děti z bloku 31 neumíraly. Na bloku byly děti chráněny před násilím a brutalitou, kterým byli vystaveni ostatní vězni. Případy, kdy příslušník SS vztáhl ruku na dítě, tu byly vzácné a i pak se jednalo jen o neškodný pohlavek. Velkou úlevou pro děti bylo, že zde probíhal jen krátký apel uvnitř bloku. Nemusely tedy stát někdy i dlouhé hodiny nepohnutě v mrazu nebo v dešti jako dospělí vězni. Během dopoledne probíhalo improvizované vyučování. Děti byly rozděleny podle věku a pohlaví do skupinek po deseti a patnácti. Sedávaly v kroužku kolem svého vychovatele, jedna skupina vedle druhé. V Terezíně probíhalo vyučování ilegálně. Zde, v Osvětimi bylo, když ne povolené, tak alespoň otevřeně trpěné. V té době bylo již vzdělávání dávno všude zakázáno.

Svým způsobem přelomovou událostí v dějinách bloku byla inscenace pohádky Sněhurka a sedm trpaslíků na rozhraní let 1943 a 1944. Někteří pamětníci se domnívají, že se Sněhurka hrála již před Novým rokem, ale někteří z těch, kteří přijeli prosincovým transportem, tedy vlastně až o Vánocích, si také vzpomínají na dlouhé, několikatýdenní přípravy. Text hry napsal Kurt Roubíček, zástupce Fredyho. Inspirací by sice bylo filmové zpracování pohádky od Walta Disneye, ale děj do značné míry aktualizoval podle táborových poměrů. Vzhledem k materiálním možnostem koncentračního tábora měla tato inscenace překvapivě působivé kostýmy a výpravu. V celé hře se mluvilo a zpívalo jen německy. Fredy sám hrál prince. Ke zvláštnostem této inscenace patřilo i to, že trpaslíků, představovaných menšími dětmi, bylo více než sedm. Místa v hledišti zaujali i příslušníci SS. Představení u nich mělo úspěch. Líbilo se i Mengelemu. Možná také proto povolil Fredymu Hirschovi vyčlenit protější blok 29 pro potřeby nejmenších dětí.

Fredy byl ve velmi obtížné situaci. Po příjezdu prosincových transportů chodilo na blok možná až 500 dětí. Odhady o jejich počtu se liší. Za všechny cítil odpovědnost. Bylo mu osmadvacet let a už mu začaly šedivět vlasy. Konec války se na začátku roku 1944 zdál blízko. Každý den, kdy se podařilo udržet osazenstvo dětského bloku naživu, byl cenný. Manévrovací prostor, který měl k dispozici, byl velmi úzký. I jeho značně mimořádná pozice byla vratká. Při apelu 11. února 1944 chyběl na bloku jeden chlapec. Našli ho až později tvrdě spícího na pryčně. Fredy byl zavolán na komandanturu a tam do krve zbit.

Byl samozřejmě nucen dělat kompromisy. I tak se choval způsobem, který nacistům do jisté míry imponoval. Také v Birkenau si vždy dával záležet na upraveném zevnějšku včetně bezvadně vyčištěných vysokých bot. Z jeho postavy a vojenského držení těla bylo stále patrné, že je sportovec. Hana Fischlová na jeho vystupování vzpomíná: „Fredyho Hirsche jsme potřebovali. Znali jsme jeho chyby a věděli jsme, že i když je jeho chování někdy takové blahosklonné, chce pro nás jen to nejlepší. Promíjeli jsme mu jeho malé marnivosti a zvláštnosti, protože jsme viděli, že to, čeho jejich prostřednictvím dosáhl, je životně důležité. Jeho osobní slabosti nehrály žádnou roli.“

Dětský blok byl podřízen přímo Mengelemu a ten jej často navštěvoval. Nechával si od dětí říkat strýčku. Obzvláště se zajímal o dvojčata. Ta také neposlal později do plynu, ale vzal si je k sobě na pokusy. Fredy s ním musel často osobně jednat. Nápadná byla určitá podobnost těchto dvou mužů v chování a vystupování. Když v únoru 1944 navštívil rodinný tábor Adolf Eichmann, nechal si referovat o tamních poměrech právě od Fredyho. Při těchto příležitostech se Fredy pohyboval na ostří nože. Každá jeho chyba mohla negativně ovlivnit život celého dětského bloku. V některých pramenech se hovoří o zprávě, kterou na příkaz nacistů napsal a která byla zaslána do Švýcarska a také terezínské Radě starších. Životní podmínky v rodinném táboře v ní měly být vylíčeny značně zkresleně. Po této zprávě však v archivech není ani stopa.

Na přelomu února a března 1944, když se šestiměsíční karanténa chýlila ke konci, se mezi vězni rodinného tábora různými cestami šířily informace o tom, jaký osud zářijový transport čeká. Erich Kulka později vypověděl: „Ještě téhož dne jsme se dozvěděli strašlivou skutečnost: Kateřina Singrová, která byla tajemnicí vedoucí SS dozorkyně, vyslechla náhodou telefonický rozhovor SS důstojníků s Berlínem. Velitelství tábora dostalo rozkaz, aby vězni ze zářijového transportu dostali ‚zvláštní ošetření‘, to jest, aby byli všichni posláni do plynu.“

Fredy jistě patřil k těm nejlépe informovaným. Do jeho místnůstky v dětském bloku chodili stále častěji různí „řemeslníci“, lidé napojení na táborové hnutí odporu. Nedá se však ale říct, že by Fredy aktivně pracoval v odbojové organizaci. Spíše byl tlakem okolní postaven do středu dění. Pro ostatní vězně představoval přirozenou autoritu. Všem bylo jasné, jak zoufalou akcí by případné povstání bylo. Jedinou zbraní, která byla prokazatelně k dispozici, byl jeden granát naplněný výbušninou vyrobenou z léků. Likvidace zářijových transportů v plynu ale byla ještě o několik dní odložena. Ve zprávě Rudolfa Vrby se píše: „Stále více jsme získávali přesvědčení, že také osud těchto Židů se naplní v plynové komoře. Hledali jsme příležitost, abychom vešli ve styk s vedoucími této skupiny. Vysvětlili jsme jim, jak to s nimi stojí a co je očekává. Někteří z nich, zvláště Fredy Hirsch, který očividně požíval důvěry svých táborových druhů, nám sdělili, že zorganizují odpor v případě, že se naše obavy potvrdí. Lidé ze „Sonderkomanda“ nám přislíbili, že se k nim připojí, jestli-že se čeští Židé postaví na obranu.“

Fredy věděl, že stojí před těžkým rozhodnutím. Yehuda Bacon 6. března spolu s ostatními chlapci připravoval oslavu výročí založení domova: „Chtěli jsme pozvat i Fredyho, řekl, že nemůže přijít. Viděl jsem, že by na to neměl náladu, byl moc rozčilený.“ Po ranním apelu 7. března 1944 byl vydán rozkaz nerozcházet se do pracovních komand a zůstat na blocích. Kolem jedenácté hodiny byly odděleny zářijové transporty od prosincových. Všichni vězňové ze zářijových transportů s výjimkou těch, kteří leželi na nemocničním bloku, byli po odpoledních apelu přemisťováni do sousedního sektoru Blla, tzv. karanténního tábora. Sem přišel i Fredy Hirsch. Ještě stačil dětem namalovat vláček s mávajícím panáčkem. Teprve mnohem později pochopily, že se s nimi takto loučí. Večer 7. března ho navštívil Rudolf Vrba, který před svým útěkem pracoval jako písař tábora Blla. Vysvětlil mu, že je velmi pravděpodobné, že celý transport půjde do plynu. Fredy namítal, že je nelogické, aby nacisté šest měsíců relativně slušně pečovali o děti a pak poslali do plynové komory: „Fredy se mě zeptal: ‚Jestli-že se vzbouříme, co bude s našimi dětmi? Kdo se o ně postará?‘ Odpověděl jsem: ‚Jisté je jen jedno – neexistuje žádné jiné východisko. Zemřete tak jako tak. Určitě. Na tom nikdo z vás nic nemůže změnit. Něco však udělat můžeme! Kdo půjde s vámi do hrobu, kolik SSáků zabijete, na jak dlouho se nám podaří zablokovat mašinérii smrti. nemluvě již o tom, že by se v průběhu boje mohl některým z vás podařit útěk, že by se mohli pokusit o průlom z tábora, vždyť kdyby propukla vzpoura, mohli bychom se zmocnit i nějakých zbraní! , Dále jsem ho přesvědčoval, že je důležité mít nějakého vůdce a že on byl za něj vybrán. Na to mi řekl, že chápe situaci, že však kvůli dětem se nemůže rozhodnout.“

Fredy Hirsch si vyžádal hodinu na rozmyšlenou. Rudolf Vrba ho tedy nechal o samotě. Když se k němu za hodinu vrátil, ležel již Fredy v bezvědomí. Rudolf Vrba ihned zavolal lékaře dr. Kleimanna. Ten konstatoval otravu silnými barbituráty a řekl, že by Fredyho Hirsche snad bylo možno zachránit, ale trvalo by dlouho, než by se postavil na nohy. Dohodl se tedy s Rudolfem Vrbou, že vzhledem k okolnostem zde již žádné snažení nemá smysl.

V knize *Utekl jsem z Osvětimi* popisuje Vrba události spojené s posledními okamžiky Hirschova života poněkud podrobněji. Zde uvádí, že Fredyho Hirsche, jako nejvhodnějšího kandidáta provedení vzpoury určil David Szmulewski, vedoucí osobnost táborového odboje. Vrbově rozmluvě s Hirschem předcházela šestnácti vězňů napojených na odbojovou organizaci. Teprve po ní Helena Rezková došla pro Hirsche. I podle tohoto popisu si Fredy vyžádal hodinu na rozmyšlenou. To mělo být v jedenáct, a když se k němu Vrba v poledne vrátil, byl již Fredy v bezvědomí. Vrbovi se už pak nepodařilo obnovit spojení na Szmulowského a sám se jednat neodvážil. Szmulewski přežil a po válce žil ve Francii. Miroslav Kárný se pokoušel u něj tyto informace ověřit, ale bezúspěšně. Tolik k sebevraždě Fredyho Hirsche.

Vše výše uvedené je jakýmsi průřezem knihy PŘÍBĚH FREDYHO HIRSCHE, kterou sepsala s vydatným užitím nejrůznějších svědectví Lucie Ondřichová. Vyšla roku 2001 v *Institutu Terezínské iniciativy*. Text vznikal v letech 1997–1999 jako diplomová práce na Katedře masové komunikace Institutu komunikačních studií a žurnalistiky Fakulty sociálních věd UK. Konzultantkou byla PhDr. Helena Krejčová, jejíž dvě práce (*Prominenti v ghettu v Terezín, Židé v Protektorátu*) se ocitly v seznamu použité literatury uvedené diplomové práce.

MD

R. M. Rilke

Možná, že všichni draci
našich životů jsou princezny,
které prostě čekají,
že nás alespoň jednou uvidí
jednat s krásou a odvahou.

Možná, že vše, co nás děsí,
je ve své hluboké podstatě
cosi bezbranného,
co volá po naší lásce.

Škvíry existence (do češtiny přeložil Michael Alexa) polské filozofky Jolanty Brach-Czainy jednoznačně patří k nejvýznamnějším filozofickým či šíře humanitním polským spisům nejméně za poslední půlstoletí. Kniha je ceněná nejen pro svoji myšlenkovou sílu a originalitu, ale také za formální svěžest ignorující tradiční rekvizity filozofické práce, díky níž zasáhla neobyčejné množství čtenářů. Jolanta Brach-Czaina odmítá evropský filosofický zřetel založený na zkoumání počátků a podstat a místo toho se snaží svět a úlohu člověka vnímat skrze „škvíry existence“ ve sféře každodennosti, kterou „tradiční“ filosofie zpravidla vidí jako nepodstatný případek. Analýza všedních činností jako vaření, úklid či nekonečné těkání a běžných předmětů jako višeň, pirohové těsto, maso atd. vynesla autorce nezastupitelné místo v soudobém feminismu, ale i ve filosofii obecně.

Děkujeme nakladatelství Malvern za vlídnou spolupráci. /www.malvern.cz/

premiéra: 4. 6. 2022
Eliadova knihovna
(Divadlo Na zábradlí)

redakce: Martin Dohnal, Tereza Marečková
fotografie: Lucie Urban, Petra Vlachynská
grafický design: Monsters – Pavel Frič a Michaela Labudová
vydala divadelní společnost Masopust – 2022